

Време ли е да ги рационализираме парафискалните давачки?

Бриф за политиките бр. 38

Овој бриф за политиките им препорачува на носителите на политиките да воспостават централизирана координација и контрола на парафискалните давачки, управувана од едно тело што ќе следи по подготовката на засебен регистар на парафискални давачки.

Паралелно, да се зголеми ефикасноста и ефективноста преку дигитално иницирање на постапката и обезбедување документи по службена должност, рационализација и унификација на парафискалните давачки и транспарентно формирање на цената.

И покрај солидната даночна средина за водење бизнис во Северна Македонија, компаниите се жалат дека редица други давачки од неданочна природа, т.н. парафискални давачки, често се наметнуваат од државните органи, јавните претпријатија и локалните самоуправи без јасна цел и смисла. Резултатите од неодамнешното истражување покажаа дека давачките за лиценци, дозволи, сертификати и одобренја; и издавањето документи од институциите претставуваат најголем товар за компаниите. Цената на чинење на парафискалните давачки има широк распон, од 50 денари до 18 милиони денари. 65% од компаниите сметаат дека начинот на формирање на цената не е ни транспарентен ни објективен. Сепак, резултатите покажуваат дека финансискиот товар е релативно мал во споредба со неизвесноста, времето потребно за усогласување и бројноста на парафискалните давачки.

Проблем

Регулативата е многу важен, иако често запоставуван фактор кој ја одредува продуктивноста на фирмите. Во компаративна смисла, Република Северна Македонија има солидна даночна регулатива и ниско даночно оптоварување. Особено данокот на профит, кој изнесува само 10% е особено олеснувачки фактор во водењето бизнис. Генерално, позитивно влијание врз бизнисите изврши и проектот Репулаторна гилотина кој со различно темпо се спроведуваше почнувајќи од 2010 и придонесе за намалување на разни административни стеги и бариери кои го кочеа водењето бизнис. Овие реформи придонесоа земјата во повеќе наврати да биде рангирана во топ 10 реформатори во светот според Дуинг бизнис. Сепак, не изостануваше критиката во домашната експертска јавност дека додека регулативната рамка може да е добро поставена, нејзиното имплементирање се соочува со редица проблеми и политичка компромитација. Трошокот од регулативата, во генерална смисла на зборот, може да се апроксимира преку т.н. парафискални давачки. Тие се дел од неданочните давачки кон државата и локалната самоуправа кои

исполнуваат еден од овие два условия: 1) На плаќачот не пренесуваат некое право, иако не претставуваат данок, и не обезбедуваат никаква услуга, или 2) На плаќачот му пренесуваат некое право или обезбедуваат услуга чија цена многукратно ја надминува вредноста на услугата. Во јавниот дискурс честопати провејуваше прашањето за парафискалните давачки, но никогаш не беше отворено и истражено на конзистентен и систематски начин. Истражувањето на обемот и ефектите од парафискалните давачки во земјите од Западниот Балкан е во почетна фаза: постојните анализи се ограничени по својот обем и најчесто не ги опфаќаат парафискалните давачки во целина, поради неможноста со еден чекор да се регистрираат сите постоечки давачки. Најмногу во поглед на идентификацијата на парафискалните давачки има направено Србија, вклучително и регистар на истите, веројатно поради индикациите дека овие давачки се особен товар за српскиот бизнис сектор. Слично, и Црна Гора неодамна направи мапирање на парафискалните давачки. Темата е најмалку истражена во Албанија и Косово.

Цел

Целта на оваа анализа е да направи експлоративна анализа на обемот и тежината на парафискалните давачки (ПФД) за малите и средните претпријатија (МСП) во Република Северна Македонија. Таа има експлоративен карактер, главно затоа што е прва од ваков вид и треба да обезбеди генерален преглед на состојбата и основа од која би се тргнало во подлабинско прибирање податоци и анализа.

Методологија

Методологијата на оваа анализа се состои од 4 дела:

- Преглед на постојни анализи, студии и извештаи на темата (во мера во која постојат);

-Анализа на базата со податоци за јавни давачки со која располага Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА). Анализата ги опфаќа јавните услуги кои се верификувани од страна на институциите или јавно објавени на порталот. Понатамошно филтрирање на овие услуги е направено по неколку параметри: да се однесуваат на правни лица, да не се поврзани со услуги за даноци и даночни права, и да ги имаат карактеристиките на парафискални давачки.

- Прибирање податоци преку неколку длабински интервјуа со засегнати страни (комори, кластери, консултантски фирми за даночни прашања).

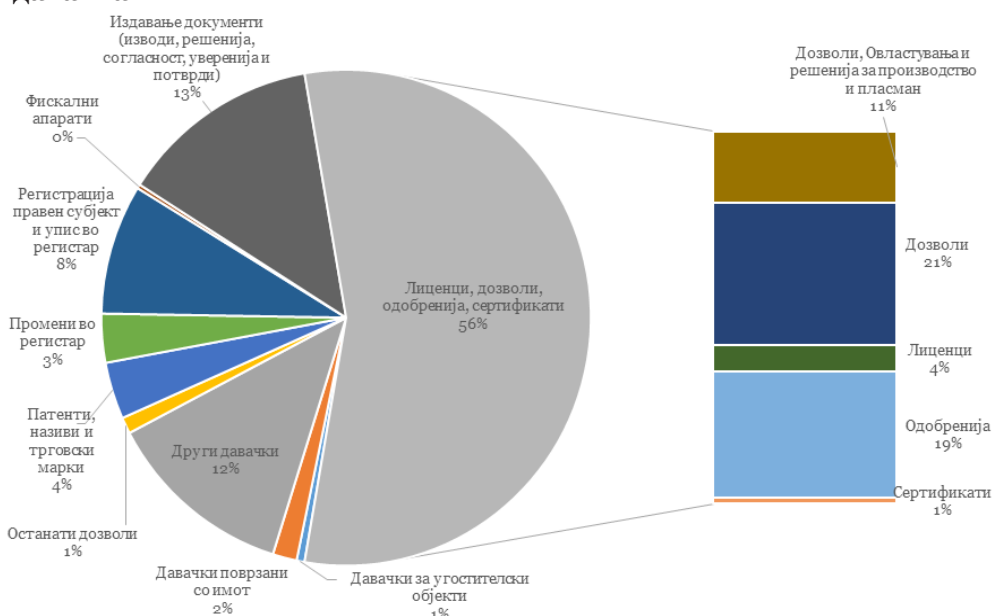
- Прибирање податоци преку онлајн анкета на МСП со експлоративен карактер, односно која нема за цел обемност или репрезентативност. Анкетата ја одговорија 124 компании од 29 општини во земјата.

Главни наоди

Во Каталогот на јавни услуги во МИОА идентификувани се најмалку 377 парафискални давачки¹. 56% од ПФД се однесуваат на давачки за лиценци, дозволи, сертификати и одобренија (Графикон 1). Најголем дел од нив се однесуваат на дозволи и одобренија за вршење одредена активност или дејност, вршење услуга, промет, извоз и увоз и производство и пласман на одредени култури. Издавањето документи од институциите е втора значајна категорија во структурата на ПФД со учество од 13%. Оваа категорија вклучува услуги за стекнување документи потребни за понатамошни активности како аплицирање за тендери, кредити, докажување пред државните органи и слично. Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство има најмногу ПФД, 59 (Графикон 2). Изложеноста кон ПФД варира со големината на засегнатата фирма (Графикон 3). Изложеноста кон надоместоците за фирмарина и комунални такси е најголема кај микро компаниите, додека административните такси и надоместоците за лиценци, елаборати и сертификати,

најсилно ги чувствуваат големите компании. Цената на чинење на ПФД има широк распон, од 50 до 18.000.000 денари. Просечната цена на чинење на централно ниво е 10 пати поголема од таа на локално ниво, што главно се должи на сконцентрираноста на поскапите јавни услуги на централно ниво, како што се лиценци, одобренија и дозволи. Половина од вкупниот број ПФД со утврдена цена се многубројни, но со релативно ниска цена, и главно се однесуваат на издавање документи и дозволи. Тие имаат просечна цена од 633 денари. Во иста категорија, со повисока цена се давачките за дозволи со просечна цена од 6.740 денари. Втората категорија се ПФД кои се малку на број и кои главно се однесуваат на услуги за аеродроми, но со умерено висока просечна цена од 46.006 денари, со учество од само 3%. Третата категорија се бројни ПФД со висока цена, главно давачки за лиценци и одобренија. Тие сочинуваат 30% од вкупните давачки и имаат просечна цена од 102.409 денари за одобренија и 1.722.162 денари за лиценци. Високи две третини од компаниите сметаат дека начинот на формирање на цената не е ниту транспарентен ниту објективен.

Графикон 1: Структура на парафискалните давачки, по тип на давачка

Извор: Каталог на јавни услуги, МИОА

¹ Во каталогот на јавни услуги, постојат уште најмалку 1500 идентификувани јавни услуги, кои не се верификувани од институциите или јавно објавени, а кои може да го зголемат бројот на парафискални давачки и надлежни органи.

Графикон 2: Парафискални давачки по надлежен орган

Извор: Каталог на јавни услуги, МИОА

Графикон 3: Најголема изложеност на компаниите кон парафискални давачки, според големина на правен субјект

Извор: Анкета за парафискални давачки, 2019

Дополнително, две третини сметаат дека ПФД се многу на број, и главно скапи и чинат повеќе од нивната реална вредност. Покрај финансискиот товар, ПФД предизвикуваат потреба за дополнително ангажирање ресурси за администрирање, следење на измените и корекција на потенцијални грешки при аплицирање и користење на услугата. Резултатите покажуваат дека финансискиот товар е релативно мал во споредба со неизвесноста, времето потребно за усогласување и бројноста на ПФД. Дури три четвртини од компаниите се изјасниле дека потрошиле „многу“ или „исклучително многу“ време

за поднесок и комуникација со службениците и за подготовка на документацијата. Само 14 % се изјасниле дека потрошиле „исклучително многу“ финансиски ресурси. 86% од барањата за стекнување на услугите се поднесуваат на писарница, шалтер или по пошта, што упатува на дополнително потрошено време за копирање, прибирање и процесирање на барањето. За помалку од 5% од ПФД, постапката за обезбедување на услугата е иницирана по службена должност.

Графикон 4: Товарот од парафискални давачки кон централната и локалната власт

Извор: Анкета за парафискални давачки, 2019

Товарот од ПФД доминантно се перцепира како „многу голем“ или „голем“ (Графикон 4). За 58% од компаниите товарот кон централната власт е „многу голем“ или „голем“, во споредба со товарот кон локалната власт, кој доминантно е перцепиран како „разумен“ (48%). Само за 2% од компаниите (ПФД кон централна власт), односно 6% (ПФД кон локална власт) товарот од ПФД воопшто не е значаен.

Препораки

Анализата наоѓа дека бројот на парафискални давачки во Северна Македонија е потенцијално голем, и дека бројноста е позначаен проблем од финансискиот товар од нив. По голем финансиски и административен товар за фирмите претставува процесот на поднесување, чекање, прибирање и корекција на документацијата за обезбедување на услугата. Цените најчесто се перцепирани како нетранспарентни и необјективни. Различни парафискални давачки се оценети како товар за малите, средните и големите фирми. Наодите од анализата овозможуваат да се дизајнираат неколку препораки до носителите на политиките:

- Листата на услуги со карактеристики на парафискални давачки да се надгради со дополнителни инфорамции за одделните јавни услуги (цена кадешто

недостига, сектор или дејност која е засегната);

- Првично идентификуваната листа на парафискални давачки да прерасне во регистар на парафискални давачки, верификувани од надлежните органи и институции;

- Да се пристапи кон детално прибирање податоци за парафискални давачки за секоја општина одделно (односно потенцијалниот регистар да биде дезагрегиран и на општинско ниво);

- Да се намалат парафискалните давачки преку спојување слични услуги (вклучително и унификација на називите) и бришење застарени и неприменливи услуги;

- Да се унифицира цената на услугите. Услуга добиена од различен надлежен орган а со исти карактеристики и намена да има иста цена;

- Да се образложи начинот на формирање на цената, со цел да се избегне арбитрарно наметнување цени. Со генерално правило да се одреди градација на цената на одредени парафискални давачки според големината на фирмата и локацијата (пример фирмарина, комунални такси);

- Да постои централизирана координација и контрола на парафискалните давачки,

управувана од едно тело, откако регистарот ќе биде целосно изработен, согласно претходно дадените препораки;

- Да се зголеми ефикасноста и да се намали времето потрошено за администрирање на овие давачки, преку дигитализација на поднесоците и издавањето (особено на документи);

- Да се зголеми ефикасноста преку обезбедување документи од разни институции по службена должност.

FINANCE THINK
OUT OF THE BOX

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Finance Think е Институт за економски истражувања и политики.

Нашата Визија

Да поттикнеме економско размислување за подобра благосостојба утре.

Нашата Мисија

Да го подобриме влијанието на економските и социјалните трендови и политики врз граѓаните во Северна Македонија и регионот на Западниот Балкан, преку економски истражувања, застапување базирано на докази и водено од податоци, и поттикнување критичка дебата за економските процеси.

Истражувањето на Finance Think им помага на носителите на политиките, застапниците на политиките, креаторите на мислење, економските новинари и јавноста да ги разберат прашањата кои влијаат врз обичните граѓани.

Ул. Фредерик Шопен 1/2
1000 Скопје,
Северна Македонија
www.financethink.mk
info@financethink.mk

Република Северна Македонија

Министерство за економија